

PROJEKTAS VP1-2.2-ŠMM-04-V-01-001
**„MOKYMOSI KRYPTIES PASIRINKIMO GALIMYBIŲ DIDINIMAS 14-19 METŲ MOKINIAMS, II ETAPAS: GILESNIS
MOKYMOSI DIFERENCIJAVIMAS IR INDIVIDUALIZAVIMAS, SIEKIANT UGDYMO KOKYBĖS, REIKALINGOS
ŠIUOLAIKINIAM DARBO PASAULIUI“**

ISTORIJOS MODULIO PROGRAMA IX–X KLASĖMS:

„ISTORIJA APLINK MUS“ (I)

(18 val.)

I. Bendrosios nuostatos

1. Įvadas

Privalomai pasirenkamo istorijos modulio „Istorija aplink mus“ programa (toliau – programa) parengta, atsižvelgiant į atnaujintas Bendrąsias ugdymo programas. Ji skirta pagal pagrindinio ugdymo programą besimokantiems 9–10 klasių mokiniams ugdyti taip, kad jie galėtų rinktis poreikius, galimybes ir polinkius atitinkantį istorijos mokymąsi. To siekiama diferencijuojant ir individualizuojant mokymą. Pagal šią istorijos programą (18 val. per mokslo metus) siekiama apibendrinti Lietuvos ir pasaulio istorijos kursą – nagrinėti reikšmingiausius gyvenamosios vietovės įvykius, reiškinius, procesus nuo XVIII a. pabaigos iki Pirmojo pasaulinio karo pabaigos, lyginat su Lietuvos (ir Europos) istorija.

II. Tikslas, uždaviniai, struktūra

2. Tikslas

Mokymosi pagal šią programą tikslas – plėtoti mokinių bendrąjį kultūrinį išprusimą, ugdyti jų istorijos raštingumą, nagrinėjant gyvenamosios vietovės praeities įvykius, aprašytus įvairiuose šaltiniuose.

3. Uždaviniai

Pasirinkusiems šį kursą mokiniams sudaromos galimybės:

- suprasti ir interpretuoti gyvenamosios vietovės istoriją Lietuvos ir Europos istorijos kontekste;
- ugdytis specifinius istorijos ir socialinius, kūrybinius, informacinius gebėjimus;
- perteikti gyvenamosios vietovės istorijos žinias bendruomenei;
- aktyvinti savo motyvaciją, saviraišką;
- ugdymo turinį susieti su realia gyvenimo patirtimi;

- mokytis individualiai, naudojantis šiuolaikiniais mokymosi metodais ir priemonėmis.

4. Ugdymo gairės

Programos pagrindas – bendrosios kompetencijos. Jos ugdomos tyrinėjant istoriją:

- nustatant ir aiškinantis istorijos reiškinių priežastis ir padarinius;
- interpretuojant istorijos įvykius;
- analizuojant įvairius informacijos šaltinius, kritiškai ir argumentuotai juos vertinant.

Svarbu suprasti, kad pasirenkamasis kursas ne tik papildo mokomąją medžiagą, kelia mokinio bendrąjį kultūrinį lygį, bet ir sudaro galimybes ugdytis įgūdžius ir gebėjimus, kuriems nėra skirta pakankamai laiko ir sąlygų per sisteminio istorijos kurso pamokas – kurti raiškų ir struktūrą turintį pasakojimą, dirbti su konkrečios temos informacija, rengti pranešimus, pristatymus, įgyvendinti tiriamuosius projektus.

Kodėl svarbu nagrinėti gyvenamosios vietovės istoriją?

Istorija mokiniui dažnai yra tarsi svetima, nutolusi, neturinti ryšio su kasdieniu gyvenimu. Tam, kad ji taptų artima, reikia kažkaip patirti. Tai pasiekti yra įvairių būdų. Pavyzdžiui, su istorija susipažinti nagrinėjant artimą, t. y. susijusią su gyvenamąja vieta, temą. Domėjimasis gyvenamosios vietos istorija panaikina istorijos abstraktumą. Vienas dalykas yra nagrinėti mokomojoje medžiagoje pateiktus svetimus istorijos šaltinius ir visai kas kita – artimus šaltinius. Dar vienas aspektas – gyvenamosios vietovės tyrimas mokinį suartina su šeima, kaimynais ir bendruomenės nariais. Pagaliau, tyrinėjant savo gyvenamosios vietos istorijos įvykius, labiau susipažįstama su socialiniais, ekonominiais kasdieninio gyvenimo aspektais.

Gyvenamosios vietovės istoriją galima tyrinėti trimis etapais. Pirmas – žinių apie gyvenamąją vietovę įgyjama iš mokytojo, mokomųjų priemonių ir žiniasklaidos. Antras – žinių gaunama savarankiškai, per pažintinę veiklą. Pagrindiniai tokios informacijos šaltiniai – mokslo populiarinamoji literatūra, publikacijos žiniasklaidoje, muziejų medžiaga, interneto šaltiniai. Trečias – su gyvenamosios vietovės istorija susipažįstama atliekant tyrimą. Didelę dalį tokio tyrimo šaltinių sudaro pirminiai istorijos šaltiniai.

Yra keletas būdų tirti gyvenamąją vietovę:

- kaip kuris nors reiškinys, aspektas pasikeitė per ilgą laiko tarpą;

- kaip kuris nors reiškinys, aspektas buvo paveiktas svarbaus vietos įvykio;
- kaip kuris nors reiškinys, aspektas buvo paveiktas svarbaus platesnio regiono įvykio;
- kaip kuris nors reiškinys, aspektas buvo paveiktas dėl svarbios asmenybės veiklos.

Ypatingas dėmesys pagal šią programą turi būti skiriamas mokinio iniciatyvai pažinti ir kurti. Šioje pažinimo erdvėje mokinio atrasti, patirti dalykai svarbesni už teorines žinias. Planuojant ugdymą pagal programą, turi būti sudaromos sąlygos:

- formuoti mokinių gebėjimą dirbti grupėmis, skatinti pareigos ir atsakomybės už bendro darbo rezultatus jausmą;
- taikyti įvairius mokymo(si) metodus: kaupti, analizuoti ir vertinti informaciją; taikyti šiuolaikines informacinių technologijų priemones; kurti bendrus projektus; atlikti ir vertinti mokslinius tyrimus, eksperimentus; analizuoti ir interpretuoti istorijos įvykius, diskutuoti ir kt.

Mokant(is) pagal šią programą reikia daugiau dėmesio skirti informacinėms technologijoms (IT), nes didesnė dalis mokymosi priemonių, nors yra pritaikytos mokymui(si) pagal atnaujintas Bendrąsias programas, tačiau neatitinka mokymosi pagal istorijos modulio programą poreikių. IT gali būti taikomos labai įvairiai:

- 1) ieškant informacijos ir naudojantis informacijos šaltiniais (enciklopedijomis, žinytais ir t. t.);
- 2) sudarant bibliotekas;
- 3) atrenkant ir vertinant informaciją;
- 4) pristatant informaciją;
- 5) dalyvaujant projektuose ir juos rengiant.

Mokiniam galima pasiūlyti sukurti pasirinktos temos leidinį. Viena yra surinktą informaciją pateikti kaip paprastą referatą ar pateiktį, parengtą naudojant programą *PowerPoint*, ir visai kas kita – sukurti laikraštį. Tam būtina išmokti naudotis *MS Office* esančiu šablonu. Pavyzdžiui, mokiniams galima duoti užduotį susipažinti su gyvenamosios vietovės įvykiais ir parengti pranešimą apie juos žemesnių klasių mokiniams. Jų tikslas – penktokams ar šeštokams papasakoti suprantamai ir vaizdžiai.

III. Mokių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

5. Mokių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

Mokių pasiekimai

1. Istorijos raidos supratimas	
Nuostatos	
<ul style="list-style-type: none"> Suvokti, kad artimiausios aplinkos istorijos pažinimas yra svarbus, norint suprasti platesnę – Lietuvos, Europos – istoriją. Siekti saugoti ir puoselėti savo bendruomenės, tautos tradicijas ir kultūros paveldą. Puoselėti bendruomenės vertybes, pvz., demokratiją, humaniškumą, toleranciją ir kt. 	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<ul style="list-style-type: none"> Išskirti svarbiausius nagrinėjamo istorijos laikotarpio (XVIII a. pab. – XX a. pr.) įvykius, reiškinius ir procesus; įvertinti jų poveikį visam laikotarpiui. 	<ul style="list-style-type: none"> Nurodyti svarbiausius nagrinėjamo istorijos laikotarpio (XVIII a. pab. – XX a. pr.) įvykius, reiškinius ir procesus.
<ul style="list-style-type: none"> Rasti ir pateikti pavyzdžių, kaip XVIII a. pab. – XX a. pr. asmenys ir institucijos veikė įvykių raidą ir patys buvo veikiami. 	<ul style="list-style-type: none"> Įvardyti būdus ir kelius, kuriais asmenys ir institucijos XVIII a. pab. – XX a. pr. veikė įvykių raidą ir patys buvo veikiami.
<ul style="list-style-type: none"> Istorijos medžiagoje rasti ir paaiškinti priežastis ir padarinius, kaitos ir tęstinumo ryšius. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti bendrųjų sąvokų <i>priežastis</i> ir <i>padarinys, kaita</i> ir <i>tęstinumas</i> ir kt. reikšmę istorijos pasakojime.
<ul style="list-style-type: none"> Istorijos medžiagoje išvelgti ryšius tarp XVIII a. pab. – XX a. pr. politikos, ekonomikos, socialinių ir kultūros reiškinių. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti ir paaiškinti, kaip tarpusavyje susiję XVIII a. pab. – XX a. pr. politikos, ekonomikos, socialiniai ir kultūros reiškiniai.
2. Orientavimasis istorijos laike ir erdvėje	
Nuostatos	
<ul style="list-style-type: none"> Suvokti orientavimosi laike reikšmę, aiškinant praeities įvykius, reiškinius ir procesus. Suvokti geografinės aplinkos pažinimo svarbą, vertinant istorijos įvykius, reiškinius ir procesus. 	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<ul style="list-style-type: none"> Palyginti svarbiausius gyvenamosios vietovės ir Lietuvos istorijos laikotarpius, įvertinti specifinius jų bruožus XVIII a. pab. – XX a. pr. 	<ul style="list-style-type: none"> Nurodyti pagrindinius per istorijos pamokas nagrinėtus gyvenamosios vietovės ir Lietuvos istorijos laikotarpius XVIII a. pab. – XX a. pr.
<ul style="list-style-type: none"> Išvelgti pagrindinių gyvenamosios vietovės ir Lietuvos istorijos įvykių, reiškinių ir procesų ryšį XVIII a. pab. – XX a. pr. 	<ul style="list-style-type: none"> Pateikti pavyzdžių, rodančių, kokie buvo ir yra svarbiausi gyvenamosios vietovės ir Lietuvos istorijos raidos tarpusavio ryšiai XVIII a. pab. – XX a. pr.
<ul style="list-style-type: none"> Išskirti pagrindines XVIII a. pab. – XX a. pr. istorijos problemas, nustatyti jų ryšį su dabartimi. 	<ul style="list-style-type: none"> Nurodyti pagrindines XVIII a. pab. – XX a. pr. istorijos problemas.

<ul style="list-style-type: none"> • Lokalizuoti žemėlapyje nagrinėjamų praeities įvykių, reiškinių vietas, atskleisti ir įvertinti teritorijos pokyčius XVIII a. pab. – XX a. pr. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nurodyti svarbiausius geopolitinius veiksnius, lėmusius istorijos įvykių ir reiškinių eigą XVIII a. pab. – XX a. pr.
3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas	
Nuostatos	
<ul style="list-style-type: none"> • Kritiškai vertinti istorijos šaltinius. • Turėti argumentuotą požiūrį į istorijos šaltiniuose teikiamus istorijos įvykius ir reiškinius. • Įsiklausyti į kitokią nuomonę apie nagrinėjamus įvykius ir kritiškai ją vertinti. 	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<ul style="list-style-type: none"> • Nagrinėti mokomąją medžiagą, ją grupuoti, lyginti, apibendrinti, įvertinti ir daryti išvadas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Remiantis pateikta mokomąja medžiaga, paaiškinti istorijos nagrinėjimo būdus.
<ul style="list-style-type: none"> • Atsirinkti informaciją apie XVIII a. pab. – XX a. pr. istoriją iš įvairių istorijos šaltinių, interneto tinklalapių, vertinti jos patikimumą, mokantis istorijos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinti istorijos šaltinius, iš kurių sužinome apie XVIII a. pab. – XX a. pr. istoriją.
<ul style="list-style-type: none"> • Rasti ir panaudoti gyvenamosios vietos kraštotyros medžiagą, aiškinant Lietuvos istorijos įvykius XVIII a. pab. – XX a. pr. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nurodyti pagrindinius gyvenamosios vietos istorijos šaltinius, padedančius pažinti Lietuvos praeitį XVIII a. pab. – XX a. pr.
<ul style="list-style-type: none"> • Skirti skirtingus istorijos šaltiniuose teikiamus požiūrius apie įvykius ir juos paaiškinti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinti, kodėl atsiranda skirtingų praeities interpretavimų.
<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai kelti istorijos tyrimo uždavinius ir kryptingai siekti juos įgyvendinti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinti, kaip reikia planuoti istorijos šaltinių tyrimą, kokius būdus taikyti, kaip vertinti savybes, padedančias nagrinėti istorijos klausimus.
4. Istorijos supratimo raiška	
Nuostatos	
<ul style="list-style-type: none"> • Siekti įvairiais aspektais ir būdais perteikti informaciją apie praeitį. • Įsiklausyti į kitokią nuomonę apie nagrinėjamus įvykius ir kritiškai ją vertinti. 	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
<ul style="list-style-type: none"> • Tinkamai vartoti svarbiausias XVIII a. pab. – XX a. pr. istorijos sąvokas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinti svarbiausias XVIII a. pab. – XX a. pr. istorijos sąvokas.
<ul style="list-style-type: none"> • Tinkamai parinkti informaciją apie istorijos įvykius, reiškinius ir procesus, pagrįsti savo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Remiantis istorijos šaltiniais, apibūdinti XVIII a. pab. – XX a. pr. istorijos įvykius, reiškinius ir procesus.
<ul style="list-style-type: none"> • Perteikti informaciją (raštu, žodžiu, naudojantis informacinėmis technologijomis) apie XVIII a. pab. – XX a. pr. istorijos įvykius ir reiškinius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti, kad istorijos informacija gali būti perduodama įvairiais būdais ir įvairiomis priemonėmis.

6. Turinio apimtis

Praeities ir dabarties sąsajos gyvenamojoje vietovėje. Kaip, pagal kuriuos kriterijus galima apibrėžti, kas yra *gyvenamoji vietovė* (miestas, miesto rajonas, miestelis, rajonas, kaimas, seniūnija, parapija)? Kaip gyvenamojoje vietovėje įprasminama ir įamžinta praeitis? Kas yra pagrindiniai gyvenamosios vietovės praeities tyrimo šaltiniai?

Šeimos ir giminės istorija. Kas yra, kaip sudaromas ir kam naudojamas šeimos (giminės) genealoginis medis? Kokia šeimos istorijos šaltinių (atsiminimų, nuotraukų, dokumentų) vieta ir nauda, tiriant svarbiausius gyvenamosios vietovės istorijos momentus? Kaip XVIII a. pab. – XXI a. pr. įvykiai, reiškiniai veikė gyvenamosios vietovės raidą (pagal konkrečių šeimos dokumentų duomenis)?

Svarbesni gyvenamosios vietovės objektai. Kokie yra ir ką apie gyvenamosios vietovės praeitį gali papasakoti gyvenamosios, visuomeninės ir ūkinės paskirties pastatai? Kaip ir kodėl keitėsi gatvių, aikščių vaizdas ir jų pavadinimai? Kokią praeitį primena paminklai ir kapinės?

Iškiliausios asmenybės ir jų veikla. Ką ir kodėl galima pavadinti iškiliausiomis gyvenamosios vietovės asmenybėmis? Kokią įtaką jos turėjo vietos ir Lietuvos praeities įvykiams nuo XVIII a. pabaigos iki šių dienų?

Gyvenamosios vietovės istorija nuo XVIII a. pabaigos iki Lietuvos valstybės atkūrimo. Kaip kito gyvenamosios vietovės socialinis, demografinis, ūkinis vaizdas 1795–1918 m.? Kokie kultūrinio gyvenimo pokyčiai vyko nuo XVIII a. pab. iki XX a. pr.? Kaip gyvenamosios vietovės raidą veikė XIX a. sukilimai ir Pirmojo pasaulinio karo įvykiai? Kokia gyvenamosios vietovės vieta ir reikšmė XIX a. pab. – XX a. pr., vykstant lietuvių tautiniam išsivaduojamajam judėjimui?

7. Vertinimas

Kadangi mokytojas gali taikyti įvairius mokymo būdus, tai reikėtų atkreipti dėmesį į individualų (asmens) ir bendrą (grupės, visos klasės) veiklos ir pasiekimų vertinimą. Siūloma vertinti ir atskiras sritis: patį mokymąsi, įgytus mokymosi įgūdžius (pažangą) ir galutinį rezultatą – konkretaus darbo atlikimą per pamoką, informacijos susisteminimą ir apibendrinimą, skaidrių parengimą ir medžiagos pristatymą, stendų (parodos) parengimą ir pan.

Vertinimas mokiniui yra labai svarbi mokymosi motyvacijos paskata. Mokiniui vertinimas turėtų:

- teikti informacijos apie jo pažangą, silpnąsias ir stipriąsias mokymosi puses;
- skatinti mokymosi motyvą, nukreiptą į gebėjimus ir nuolatinio mokymosi ugdymą;
- būti siejamas su tikslu, nusakančiu pasiekimų ir pažangos prasmę ateities planams.

Vertinimo kriterijai turi apimti ne tik mokinio įgytas žinias ar gebėjimus, bet ir tai, kaip žinios, gebėjimai pritaikomi jo gyvenime:

- kaip sugebama pritaikyti vieno dalyko žinias kitam;
- kaip įgytos žinios panaudojamos gyvenime, praktikoje;
- kaip sugebama užduotis atlikti laiku ir iki galo.

Reikėtų su mokiniais susitarti, kuriais kriterijais remiantis, bus vadovaujama. Galima pasiūlyti mokiniams kartu su mokytoju naudoti taškų rinkimo sistema arba leisti atlikti vieną ar kitą skirtingą kontrolinę užduotį skirtingose grupėse, ją individualizuoti ir pritaikyti mokiniui pagal gebėjimus, nes ir užduotys galėjo būti skiriamos individualiai (pagal gebėjimus).

Mokiniai pagal aptartus kriterijus gali vertinti vieni kitų, taip pat savo darbo rezultatus, o mokytojas apibendrina mokinių vertinimus, taip pat per visą modulį vertina formuojamuoju vertinimu, paskatindamas ir atskleisdamas silpnąsias ir stipriąsias darbų puses. Atliekant praktinius darbus, vertinama kaupiamuoju vertinimu už kiekvieną darbo etapą.

Kiekvienu atveju reikia aptarti, pakomentuoti mokinio ar grupės pasiekimų rezultatus, akcentuoti, kas yra teigiama, patarti, padrašinti, paaiškinti. Rekomenduotina suteikti mokiniams galimybę pagerinti rezultatus.

8. Rekomenduojama literatūra ir informacijos šaltiniai

Duomenų bazės internete:

- <http://www.maps.lt> arba <http://maps.google.com/>
- <http://www.musupaveldas.lt/>
- <http://www.heritage.lt/dvarai/ppavadinimas.php>

- <http://www.zydai.lt/>
- <http://polia.info/Genealogija/Programos.htm>
- http://www.epaveldas.lt/vbspi/content/docs/about/archyvai_portale.pdf
- http://www.rootsweb.ancestry.com/~lithuani/html/pradedantiems_tyrinejima.html

Knygos, straipsniai:

- B. Šetkus. *Žodinė istorija ir jos vaidmuo moksleivių ugdymui(si)*. // *Istorija*, 2009, t. 76, p. 75–80.
- B. Šetkus. *Gyvenamosios vietovės istorija: Žmonės. Įvykiai. Paminklai*. Vilnius, 2008.
- *Gyvenamosios vietovės istorija: patarimai pedagogams ir mokiniams, pradedantiems tyrinėti paveldą*. Sudarytojai B. Šetkus, R. Šetkuvienė. Vilnius, 2009.
- *Mūsų Lietuva: krašto vietovių istoriniai, geografiniai, etnografiniai bruožai*. Paruošė B. Kviklys: Boston (Mass.), 1964–1968, 4 t.